

Mevcut Ekonomik Tablo Neler Gösteriyor?

Ahmet YETİM

IMF ile birlikte 10 yıldır yüksek faiz-düşük kur eksenindeki rotasının son 6 yılında kesintisiz ve yüksek büyüme süreci yaşayan Türkiye ekonomisi bugün düşen büyüme hızı, artan bütçe, dış ticaret ve cari işlem açıkları ile yükselen enflasyon ve sürekli artan işsizlikle kuşatılmış durumda.

Merkez Bankasının faiz artırımını gündemine getirmesinin temelinde ise son 6 yıldır büyümenin finansmanında başrol oynayan dış borç-yabancı sermaye girişlerinin daha da yüksek faiz cazibesıyla çıkışa geçmesinin önüne geçme düşüncesi yatmaktadır.

Kaldı ki İzlanda, Brezilya, Macaristan, Romanya, Güney Afrika ve Polonya gibi Türkiye benzeri ülkelerin faizlerini, küresel piyasalardaki likidite gelişmeleri ve enflasyondaki artış eğilimine paralel artırmalarının ardında da aynı neden yatıyor: Küresel likiditeyi kaybetmemek ve enflasyonu dizginlemek.

Çünkü dünya ülkeleri genelinde olduğu gibi ülkemizde de son bir yılda ortalama iki katına çıkarak 125 dolara fırlayan petrol fiyatlarının enerji, dolayısıyla üretim girdi maliyetlerini de arttırmanın etkisiyle enflasyon tırmanma eğiliminde.

Bununla birlikte, yılın ikinci Enflasyon Raporu'nu açıklayan TC Merkez Bankası da enflasyon tahminlerini ciddi biçimde artırdı.

2008 için yüzde 5,5 yerine yüzde 9,3 olarak belirlenen enflasyon tahmininin etkileyeceği ilk alan ücret ve maaş artışlarının buna göre ayarlanması olacak.

Enflasyonun 2009 için yüzde 4 yerine yüzde 6,7, 2010 için yüzde 4 yerine yüzde 4,9 çıkmasını bekleyen Merkez Bankası yüzde 4'lük hedefe "kademeli faiz artırımını" ile ancak 2011 yılı sonunda ulaşacağını tahmin ediyor.

Enflasyon görünümünde yukarı yönlü risklerin artması, enflasyon beklentilerinin yükselmesi ve mali gevşemeyle birlikte Türk varlıklarında risk priminin artması önceden öngörülenden daha sıkı bir para politikası ve erozyona uğrayan tüketici eğilimiyle yılın geri kalan kısmında ekonomide ciddi bir yavaşlama öngörülüyor.

Çünkü böyle bir süreçte temel faiz oranları artacağı için kredi faizleri de yükselebilecek. Bu da ekonomik aktivitelere yavaşlama yönünde yansıtılabilecek.

İkinci el piyasada hazine faizleri geçen yılın mayıs ayından sonra ilk kez yüzde 19'un üzerine çıktı. Bu faiz artışları, Merkez Bankası'nın artırımlarına bağlı olarak devam edebilir. Artışın ardından bonolara yatırımın cazibesi artabilir.

Faizlerin artması şirket ciroları ve kârlarını azaltacağı gibi borsayı da olumsuz etkileyecek ancak ekonomiye asıl etkisi üretim, yatırım ve tüketim daralması yaratarak durgunluğa yol açması olacaktır.

Tarım üretimi yanlış tarım politikalarının da etkisiyle bir türlü toparlanamıyor. 2007 yılında üretim, olmayan ya da yanlış tarım politikalarının da etkisiyle yüzde 7,3 küçülerek Cumhuriyet döneminin en kötü üçüncü yılını yaşadı. Bu yıl da tarımı canlandırarak politikalar üretilmediği için mucize üretim artışı beklemek gerçekçi değil.

Sanayide üretim artışı Mart ayında hız kesti. TÜİK verilerine göre, sanayi üretiminde bu yıl geçen yılın aynı aylarına göre Ocak'ta yüzde 11,4, Şubat'ta yüzde 7,5 olan artış oranı, Mart ayında yüzde 2,4'te kaldı. Beklentiler ise yüzde 4 civarındaydı.

Sanayi üretiminin bu yıl ancak yüzde 3 civarında büyüebileceği görünüyor.

Hizmetler sektörünün de daralan sanayi ve tarım üretimi paralelinde bir gelişme gösterebileceği, inşaat sektörünün talep yetersizliği nedeniyle durgunluk yaşadığı, ancak dış turizm hareketliliğinin önemli bir gelişme gösterebileceği tahmin ediliyor.

Sektörlerdeki üretim gerilemesi milli geliri de düşürecektir.

Nitekim büyüme verileri 2006 yılının yarısından itibaren yavaşlayan ekonominin bu eğilime devam edeceğini gösteriyor.

Sektör bazında aylık sanayi üretim artışının 2007'de aylık %5,2'nin altında kalması, ayrıca inşaat sektörünün tahminlerden hızlı yavaşlaması ve tarımdaki ciddi gerileme ilgili dönemde büyüme verilerinde etkin olmuştu.

Harcama tarafında ise, özel tüketimde ivme kaybı görülürken yatırımlarda göreceli toparlanma kaydedildi. Büyüme iç taleple desteklenirken dış talebin de olumsuz katkısı derinleşti.

2008 yılı içinde yurtiçi ve yurtdışı gelişmelerinin ışığında, kurdaki olası değer kaybı ve sermaye akışındaki yavaşlama ile büyümenin yüzde 3 civarında gerçekleşebileceği görünüyor.

Ekonomideki olumsuz gelişmeler yıl başındaki bütçede program öngörülerinin de yeniden gözden geçirilmesine yol açtı.

Ekonomide üç önemli veride geçen hafta düzeltme yapıldı.

2008 sonu için enflasyonun yüzde 5,5 yerine yüzde 9,3'e, cari açığın 39,2 milyar dolar yerine 50 milyar dolara, milli gelire göre faiz dışı fazla da yüzde 5,5 yerine yüzde 3,5'e revize edildi.

Enflasyonda yılsonu tahminini değiştiren Merkez Bankası, hedefte resmi bir revizyona gitmedi. Bunu ekim ayında 2009 hedefleri belirlenirken hükümete teklif edecek. Bu yıl hesap verebilirlik ilkesi gereğince değişikliğe gitmiyor.

Hükümet ise IMF ile programın bu hafta son bulması nedeniyle hemen 2008 faiz dışı fazla hedefinde indirim gitti, harcamaları artırdı. Ayrıca 1.8 milyar liralık Konut Edindirme Yardımı'nın ödenmesine karar verildi.

Atılan adımlar, ekonomide istikrardan ziyade hükümetin seçmen nezdinde popülaritesini korumaya yönelik olduğunu, önümüzdeki yıl yapılacak yerel seçimlere yönelik bir yatırım olduğunu düşündürüyor.

Daha IMF programı bitmeden faiz dışı fazlanın düşürülmesinin zamanlaması yanlış ve risk primini artırıcı niteliktedir.

Faiz dışı fazlanın azaltılmasıyla yakın gelecekte kamu borçlarının yeniden tırmanışa geçtiğini görebiliriz.

Bu da 2001 krizi sonrası elde ettiğimiz önemli bir kazanımın kaybı anlamına gelir. Türkiye'nin risk primini ve ödeyeceği faizi artırır. Bunun yanında asıl büyük fedakârlığı yapacak olan 70 milyonun ve bunlar arasındaki 20 milyon yoksulun psikolojisini bozar. Ekonominin fedakarlıkla düzelmeyeceği fikri yaygınlaşır.

Ekonominin en tutarlı yanı olan mali disiplinin gevşemesi, 2007 seçimleriyle beraber başlamış ve bütçe performansını da bozmuştu.

2008 yılında faiz dışı fazlanın milli gelirin yüzde 3,5'e, 2009'da yüzde 3'e, daha sonraki yıllarda da kademeli olarak düşerek, 2012'de yüzde 2,4'e kadar gerilemesi, bütçe dengesi, borç ödeme ve istikrar alanında yeni olumsuzlar yaşanacağı anlamına da geliyor.

Kaldı ki Merkezi Yönetim Bütçesi, bu yılın Ocak-Nisan döneminde 5 milyar 449 milyon YTL açık verdi. Buna göre, Ocak-Nisan döneminde bütçeden 70 milyar 200 milyon YTL harcama yapıldı. Bütçe gelirleri ise 64 milyar 751 milyon YTL oldu.

Böylece yılın ilk çeyreğinde bütçe açığı, 5 milyar 449 milyon YTL olarak gerçekleşti. Söz konusu dönemde faiz dışı fazla rakamı ise 12 milyar 467 milyon YTL oldu.

Bu yılki bütçede şu ana kadar geçen yılın ilk aylarındaki gibi Türk Telekom'dan elde edilen nakit para gibi bir gelir de olmadığı için bütçe gelirleri oldukça düştü.

Geçmiş yıl bütçelerinde hedeflerin tutturulmasında özelleştirme gelirleri önemli rol oynamıştı.

2003-2007 döneminde, TMSF ve Ulaştırma Bakanlığı satışları dahil tam 30 milyar dolarlık özelleştirme yapılmış ve bununla da bütçe açığı kapatılmıştı.

Sadece bütçe açığı değil tasarruf açığımız da artıyor.

Cari işlemler açığı mart ayında, geçen yılın aynı ayına göre yüzde 37 artarak 4 milyar 157 milyon dolara yükseldi.

Üç aylık cari açığın 12.2 milyar dolara ulaştığı bu dönemde yıllık cari açık ise ilk kez 40 milyar doları aşarak Mart sonu itibarıyla 40.4 milyar dolar oldu.

Cari açığın hızla yükselmesinde bir yılda iki katına ulaşan petrol faturasının önemli rolü oldu.

Artan petrol fiyatlarının sadece cari açık anlamında getireceği ekstra faturanın 10 milyar dolar civarında olacağı hesaplanıyor. Böyle giderse enerji fiyat artışlarının etkisiyle cari açığın bu yıl 50 milyar dolara çıkabileceği görülüyor.

Bu da programdaki hedef olan 39.2 milyar dolara göre yaklaşık 10 milyar dolarlık bir sapma yaratır ki yabancı sermaye girişinin ürkek davrandığı bu süreçte borç ödeme dengelerini bozabilecek başlı başına bir etken olarak görülmektedir.

Çünkü bu dönemde cari açık artarken yabancı sermaye girişi belirgin bir yavaşlama göstermektedir.

Bu kapsamda Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerin yurt dışındaki ortaklarından kullandıkları krediler ve yabancıların Türkiye'de taşınmaz alımlarını da içeren doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının neti, üç aylık dönemde 4.4 milyar dolar olarak gerçekleşti.

Söz konusu girişlerin geçen yılın aynı dönemindeki 9.4 milyar dolar olduğu dikkate alındığında geçen yıla göre yüzde 53 oranında bir gerileme görülmektedir.

Ekonominin daraldığı, döviz dengesinin aleyhimize bozulduğu bu ortamda yatırım kararlarının verilebilmesi için kılı kırk yarmak gerektiği de ortada.

Çalışma çağındaki nüfusun yüzde 11,3'ünün işsiz olduğu, üstelik işsizliğin sürekli tırmandığı bir ekonomide işgücüne katılım oranının yüzde 45,7'ye gerilemesi, istihdam alanında da alarm zillerinin çaldığını gösteriyor.

Ekonomik büyüme için üretimin ve üretimdeki toplam katma değer artması gerekiyor. Bu eğilimin devam etmesi için gerekli cari işlemler açığını finanse edecek sağlam dış kaynaklar bulunmalıdır.

Kaybolmaya yüz tutan bütçe disiplini seçim harcamalarına feda edilmemelidir.

Yeni gelir kaynaklarına başvurulmalı, ancak yüzde 70'e yüzde 30 dolaylı vergiler lehine olan vergileme politikası, doğrudan vergilere yönelmelidir.

Bu arada kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması çalışmalarına bir an önce başlanmalıdır.

Enflasyonla mücadele konusunda Hükümetle Merkez Bankası arasında uyumlu politikalar uygulanmalıdır.

Ekonomide kriz esintilerini azaltacak önlemler bir an önce uygulanmadığı takdirde dış piyasalardaki belirsizlikle-seçim harcamaları kısılcındaki ekonominin şah damarı daha fazla zorlanmaya dayanamayacaktır.